

ДО 80-РІЧЧЯ АКАДЕМІКА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ АНАТОЛІЯ АНДРІЙОВИЧА ЧУХНА

20 грудня виповнюється 80 років від дня народження, 60-річчя навчання і праці у Київському університеті імені Тараса Шевченка, понад півстоліття плідної наукової, педагогічної і громадської діяльності А.А. Чухна.

Анатолій Андрійович – видатний український учений у галузі економіки, відомий в Україні та далеко за її межами, визнаний фахівець у проблемах економічної теорії, методології економічної науки та господарської практики. Він є одним із засновників і лідерів Київської школи економічної теорії.

А.А. Чухно у 1951 р. закінчив економічний факультет, а у 1954 р. – аспірантуру з захистом кандидатської дисертації Київського університету імені Тараса Шевченка.

На основі захисту докторської дисертації у 1962 р. йому у наступному

році присуджується науковий ступінь доктора економічних наук та вчене звання професора. У 1963 р. Анатолія Андрійовича обрано завідуючим кафедрою економічної теорії та господарської практики університету, яку очолював протягом 35 років. Працював деканом факультету міжнародного права і міжнародних відносин (1972-1973рр.), проректором університету з наукової роботи (1979-1985 рр.), обирався головою трудового колективу університету (1992-1994 рр.). Досягнення А.А. Чухна у науковій роботі знайшли суспільне визнання. У 1967 р. його обрано членом-кореспондентом АН України, а у 1988 р. – академіком Національної академії наук України.

Відмітною рисою наукової діяльності А.А. Чухна є нерозривний зв'язок економічної теорії з господарською практикою. У 1981-1990 рр. він був науковим керівником республіканської міжвузівської комплексної програми "Використання економічних законів та удосконалення господарського механізму", членом Комісії Ради Міністрів України по вдосконаленню господарського механізму. За розробку проблем господарського механізму нагороджений "Дипломом Пошні" ВДНГ СРСР (1969 р.), золотою (1985 р.) і бронзовою медаллю (1971 р.) ВДНГ СРСР, йому присуджена перша премія Мінвузу СРСР (1981 р.).

Одночасно Анатолій Андрійович розробляє проблеми методології економічної теорії, переходу економіки від екстенсивного до інтенсивного типу розвитку. За цикл робіт з актуальних проблем економічної теорії, який включав монографії "Методологічні проблеми політичної економії" (1988 р.)

та "Інтенсивні фактори розвитку" (1988 р.) йому було присуджено премію АН України імені О.Г. Шліхтера (1988 р.).

А.А. Чухно зробив вагомий внесок у розробку проблем перехідного періоду до ринкової економіки. У монографії "Перехід до ринкової економіки" (1993 р.), виданій на початку перехідного періоду, А.А. Чухно викладає власну концепцію. Він доводить, що наша криза не циклічна, а стадіальна, вона пов'язана не лише з переходом до ринкової економіки, а й з переходом людства від індустріальної до постіндустріальної стадії цивілізаційного прогресу. Це означає, що наш перехідний період, ринкові перетворення (роздержавлення, приватизація і демонополізація економіки, тобто перетворення виробничих відносин) мають поєднуватися

з перетворенням продуктивних сил на основі науково-технічного прогресу, ринкові реформи мають супроводжуватися становленням нового технологічного способу виробництва. За цикл праць з цієї проблеми йому присуджено премію НАН України імені М.І. Туган-Барановського. Як відомо, обмеження перехідного періоду ринковими реформами призвело до ігнорування НТП. Сподівання, що ринок і властивий йому механізм автоматично забезпечить НТП, не виправдалися.

Великою подією у науково-економічному житті стало створення А.А. Чухном фундаментальної монографії "Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України" (2003 р.). Поява цієї книги викликала жвавий інтерес. Відбулось її публічне обговорення, в якому взяли участь провідні вчені. Виклад виступів опублікований у журналах "Економіка України", (2004. – №3. – С. 91-95) та "Економічна теорія" (2004. – №1. – С. 93-

104). Усі високо оцінили цю працю, основна думка якої полягає в такому: в економіці України, незважаючи на те, що вона після глибокої і довготривалої кризи знаходиться на індустріальній стадії, треба використовувати передові інформаційно-комунікаційні технології, поєднувати індустріальний тип розвитку з постіндустріальним. Всупереч твердженням, що начебто це неможливо для нинішньої економіки України, автор показує, що треба розрізнити системний перехід до нового суспільства і часткове використання його надбань. Україна за рівнем ВВП на душу населення далеко відстає від розвинутих країн і перехід до інформаційного суспільства – справа майбутнього. Але це зовсім не означає, що Україна не може використовувати надбання нового суспільства, перш за все притаманні йому інформаційно-комунікаційні технології. Біда наша полягає в тому, що ми ще слабо їх використовуємо. Україна мала 35-40% кібернетичного потенціалу Союзу, а зараз посідає четверте місце у світі з підготовки програмістів, але, на жаль, ці можливості не використовуються. За монографію про постіндустріальну економіку академіку А.А. Чухну присуджено премію НАН України імені М.В. Птухи (2005 р.).

Свій ювілей А.А. Чухно зустрічає створенням нової фундаментальної праці "Становлення еволюційної парадигми економічної теорії". Справа в тому, що нинішня економічна теорія розглядає економіку у статичній, вона не досліджує науково-технологічний прогрес як вирішальний фактор розвитку економіки. Еволюційна економічна теорія покликана забезпечити розгляд економіки у динаміці, у процесі еволюції. А.А. Чухно, спираючись на надбання світової економічної науки, створив власну концепцію еволюційної економічної теорії. Він обґрунтовує нову, вирішальну роль НТП і людського капіталу у

соціально-економічному розвитку, розкриває такі поняття, як технологічний уклад і технологічний спосіб виробництва, доводить, що механізм функціонування і розвитку економіки включає не лише господарський механізм (ринковий механізм та економічну роль держави), але і національну інноваційну систему (науку, техніку і впровадження їх у виробництво). Формування національної інноваційної системи, перетворення її складових на ефективно діючу систему – надзвичайно актуальне завдання.

Обґрунтування методології еволюційної економічної теорії, механізму функціонування і розвитку еволюційної економіки є неоціненним внеском у розвиток сучасної економічної науки.

Академіком А.А. Чухном опубліковано 600 наукових праць, із них 10 індивідуальних та 17 колективних монографій і 12 підручників. Підручник "Основи економічної теорії", створений під його керівництвом, користується популярністю серед студентів. Зараз підготовлено трьохтомне видання його творів: "Становлення і розвиток ринкової економіки", "Інформаційна, постіндустріальна економіка" та "Становлення еволюційної парадигми економічної теорії".

Велика заслуга академіка А.А. Чухна полягає в тому, що він створив наукову школу, 35 років очолюючи кафедру і спеціалізовану вчену раду по захисту докторських і кандидатських дисертацій, він забезпечив підготовку великого загону висококваліфікованих кадрів. Особисто ним підготовлено 28 докторів і 66 кандидатів наук. Багато з них стали головною силою його наукової школи. Детально висвітлено діяльність цієї школи в книзі "Наука в Київському університеті імені Тараса Шевченка на зламі тисячоліть" (К., 2003. – С. 190-192).

Там надано основні видання та наукові результати, що впроваджені в практику, показано діяльність школи щодо створення підручників, спецкурсів і навчальних посібників, науково-методичної літератури.

За останні п'ять років А.А. Чухно видав фундаментальну монографію з постіндустріальної економіки, підручник з основ економічної теорії, розробив спецкурс "Актуальні проблеми економічної теорії" та видав навчально-методичний комплекс з цього спецкурсу, підготував 7 докторів і 2 кандидати наук.

Самовіддана праця А.А. Чухна відзначена високими нагородами держави: орден Дружби народів (1982 р.), орден "За заслуги" III та II ступенів (1996 р. і 2001 р.), Грамота (1968 р.) і Почесна грамота (1986 р.) Президії Верховної Ради УРСР, Почесна грамота Верховної Ради України (2004 р.). Вчена рада університету присвоїла йому почесне звання "Заслужений професор університету" (1999 р.), а Верховна Рада – "Заслужений працівник вищої школи України" (1976 р.).